

Ι. Σ. Βερόνης

Το λαογραφικό μουσείο Δαμαριώνα Νάξου

Βερόνης, Σ. Ι.: "Το λαογραφικό μουσείο Δαμαριώνα Νάξου", Παράδοση και Τέχνη 033, σελ. 30, Αθήνα, Δ.Ο.Λ.Τ., Μάϊος-Ιούνιος 1997.

Ο Δαμαριώνας είναι ένα όμορφο χωριό στο κέντρο της Νάξου, στην άκρη ενός κατάφυτου από ελιές λεκανοπεδίου, του ελαιώνα της Τραγαίας. Εκεί προσπαθώ τα τελευταία χρόνια να δημιουργήσω λαογραφικό μουσείο με αντιπροσωπευτικά δείγματα διάφορων χρηστικών αντικειμένων του χωριού και της γύρω περιοχής, προηγούμενων εποχών. Ο εκθεσιακός χώρος είναι ένα μεγάλο ισόγειο δωμάτιο στην είσοδο του χωριού, που παλαιότερα ήταν μαγαζί. Τα εκθέματα αποτελούν αντικείμενα του περασμένου και του τρέχοντα αιώνα. Τα περισσότερα αποτελούν μνήμες μακρινές γι' αυτούς που τα ζήσανε, πολλά όμως εξακολουθούν να χρησιμοποιούνται μέχρι σήμερα.

Η διάταξη του μουσείου έχει τις εξής ενότητες: α) Ο κύκλος του ψωμιού: Περιλαμβάνει αντικείμενα που έχουν σχέση με την παραδοσιακή διαδικασία του ψωμιού, από την παραγωγή του σταριού μέχρι το φούρνισμα του ψωμιού, όπως ξύλινο αλέτρι, ζυγό, δρεπάνι, σκάφη, τριχιά, κόσκινο, πλαστήρι, πινακωτή κλπ. β) Το τσαγγαριό: Περιλαμβάνει εργαλεία της παραδοσιακής χειροποίητης κατασκευής παπουτσιών: γ) Οπλα των αρχών του αιώνα, κυνηγετικά και όχι μόνο. δ) Γεωργικά εργαλεία και σύνεργα, όπως λιμαριά, καπίστρι, σαμάρι, κουδούνια κλπ.

Ανάμεσα στα εκθέματα είναι ένα μαρμάρινο πρωτόγονο εργαλείο παραγωγής λαδιού, ο λεγόμενος λύχνος. Σ' αυτό τοποθετούσαν τις ελιές και τις χτυπούσαν με ξύλινο κόπανο μέχρι να πολτοποιηθούν. Στη συνέχεια έβαζαν τον πολτό σε τσουράπες πλεγμένες με βούρλα που πάνω τους τοποθετούσαν βαριές πέτρες, ώστε με την πίεση να βγει το λάδι. ε) Αντικείμενα παλιών μαγαζιών του χωριού: Πλάστιγγα, ζυγαριές (βυζινέδες), καντάρια, παλάντζα, πήχυς κλπ. στ) Ο Καραγκιόζης: Όλα σχεδόν τα πρόσωπα του θεάτρου σκιών. ζ) Μουσικά όργανα

του χωριού: Τουμπάκι, (τύμπανο), τσαμπούνα, σουβλιάρι, γραμμόφωνο με χωνί κλπ. η) Είδη οικιακής χρήσεως, όπως η παλιά ραπτομηχανή (βαποράκι), ο λύχνος (λυχνάρι), η κουφοτέρα (μικρό δοχείο λαδιού), το σφούνι (για το κρασί), το καβουρντιστήρι του καφέ, το ροϊ (για το λάδι), η τυρομεθήρα, ο χερόμυλος, η ανέμη, το αντί, το αδράχτι, η ρόκα, το δοξάρι, η κούνια του παιδιού, το καρεκλάκι με τη μεγάλη τρύπα στη μέση για τις ανάγκες του παιδιού κλπ.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει κλειδί του περασμένου αιώνα που χρησιμοποιούσαν σε ξύλινες κλειδαριές, επίσης η ονομαζόμενη σκάλα, εργαλείο με το οποίο έφτιαχναν από δέρμα ζώου σπάγκο, το λεγόμενο συρήμι, καθώς και ο πρωτόγονος αναπτήρας με τον οποίο άναβαν την ίσκα (ψίχα από κορμό δένδρου) χτυπώντας σιδερένιο αντικείμενο σε ειδική πέτρα, τη λεγόμενη ατσαχαριά, από την οποία έβγαιναν σπίθες. Ακόμη, μια νυφική φορεσιά των αρχών του αιώνα μας, που αποτελείται από βυσσινί μακρύ φόρεμα και γιλέκο (μπούστο) ιδιαίτερα μικρό, και υποδηλώνει την ηλικία της νύφης, που δεν θα πρέπει να ξεπερνούσε τα 15 χρόνια.

Το ιστορικό αυτό υλικό συγκεντρώνω από τη δεκαετία του '50. Η διαίσθησή μου ότι τα αυθεντικά αντικείμενα λαογραφικού ενδιαφέροντος θα εξαφανιστούν με την πάροδο του χρόνου έγινε θλιβερή διαπίστωση τις επόμενες δεκαετίες. Πολλά τέτοια αντικείμενα πουλήθηκαν ή ανταλλάχθηκαν από πλανόδιους πωλητές με ευτελή πλαστικά είδη, ενώ άλλα καταστράφηκαν. Είναι χαρακτηριστικό ότι δίπλα σε αναμμένο τζάκι σπιτιού στο Δαμαριώνα βρήκα παμπάλαιη πινακωτή που προοριζόταν για κάψιμο.

Όλοι πρέπει να προσπαθούμε ώστε να σωθούν όσα απόμειναν από τα αναντικατάστατα αυτά αντικείμενα, δείγματα της λαϊκής τέχνης του τόπου μας, του λαϊκού μας πολιτισμού και κατά συνέπεια μέρος της πολιτιστικής μας κληρονομιάς και ταυτότητας.

Ι. Σ. Βερόνης

Δικηγόρος